

CHIẾN LƯỢC PHÁT TRIỂN HẠT NHÂN CỦA CỘNG HÒA DÂN CHỦ NHÂN DÂN TRIỀU TIÊN TRONG GIAI ĐOẠN 2022-2025

Đỗ Đức Trung*

Ngày nhận bài: 20/05/2026 | Ngày gửi phản biện: 01/06/2026 | Ngày duyệt đăng: 23/06/2026

Tóm tắt: Việc Triều Tiên theo đuổi chiến lược phát triển hạt nhân trong giai đoạn 2022-2025 là một trong những thách thức an ninh lớn nhất tại khu vực Đông Bắc Á, do điều này liên quan trực tiếp đến vấn đề phát triển vũ khí hủy diệt hàng loạt, cũng như sự đan xen mâu thuẫn, lợi ích của nhiều bên liên quan. Bài viết tập trung phân tích những nhân tố tác động tới việc Triều Tiên kiên định theo đuổi chương trình hạt nhân và tên lửa bất chấp các biện pháp cấm vận và cô lập quốc tế nặng nề. Trên cơ sở đó, bài viết làm rõ những mục tiêu, nội dung và quá trình triển khai chiến lược phát triển hạt nhân của Triều Tiên trong giai đoạn 2022-2025, những kết quả đạt được và các hạn chế của chiến lược. Qua đó, bài viết đánh giá những tác động của chiến lược này đối với môi trường an ninh khu vực Đông Bắc Á và đối với Việt Nam.

Từ khóa: Vũ khí hạt nhân, lực lượng hạt nhân, THAAD, an ninh.

Abstract: North Korea's pursuit of a nuclear development strategy during the 2022-2025 period represents one of the most critical security challenges in Northeast Asia. Given the entanglement of different interests and intensifying competition among regional stakeholders, the North Korean nuclear issue has the potential to become a primary flashpoint for a global-scale conflict. This article analyzes the main underlying factors behind Pyongyang's persistent commitment to its nuclear and missile programs despite the state of international isolation and comprehensive sanctions. The article also elucidates key objectives and core components of North Korea's nuclear strategy within this timeframe and evaluates its outcomes and

*Khoa Chính trị quốc tế, Học viện Ngoại giao; Email: trung19981910@gmail.com

limitations. Furthermore, the article assesses the multifaceted impacts of North Korea's nuclear advancements to the security landscape of Northeast Asia and its implications for Vietnam.

Keywords: Nuclear weapons, nuclear forces, THAAD, security.

1. Đặt vấn đề

Kể từ năm 2022, chương trình hạt nhân và tên lửa của Triều Tiên không những không có dấu hiệu chững lại mà ngày càng được củng cố cả về tần suất lẫn quy mô. Đặc biệt, việc Triều Tiên thông qua Pháp lệnh về chính sách lực lượng hạt nhân (ngày 08/9/2022) đã đánh dấu bước chuyển mình quan trọng về chiến lược, thể hiện quyết tâm theo đuổi mạnh mẽ và kiên quyết không từ bỏ vũ khí hạt nhân (VKHN). Trong khi đó, các nước liên quan trực tiếp tới vấn đề này như Mỹ, Hàn Quốc, Nhật Bản, Trung Quốc và Nga đều có những điều chỉnh trong chính sách quốc phòng - an ninh nhằm giành được ưu thế chiến lược và phục vụ ý đồ riêng. Đáng chú ý là, việc hình thành hai trục Trung Quốc - Nga - Triều Tiên và Mỹ - Nhật Bản - Hàn Quốc đối đầu nhau tại khu vực bán đảo Triều Tiên. Những biến động này không chỉ tác động tới chiến lược phát triển hạt nhân của Triều Tiên, mà còn tới an ninh khu vực Đông Bắc Á và khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương, trong đó có Việt Nam.

2. Bối cảnh và các nhân tố tác động tới chiến lược phát triển hạt nhân của Triều Tiên trong giai đoạn 2022-2025

2.1. Tổng quan chiến lược phát triển hạt nhân của Triều Tiên trước năm 2022

Trong những năm 1950 và 1960, Triều Tiên bắt đầu nghiên cứu cơ bản về năng lượng nguyên tử, trong đó tập trung vào việc tích lũy kiến thức khoa học cơ bản thông qua sự hỗ trợ của Liên Xô. Nhưng nước này chưa có ý định thực sự nghiêm túc phát triển VKHN do lo ngại về khả năng Mỹ có thể can thiệp quân sự, cũng như cơ sở hạ tầng, năng lực nghiên cứu vẫn chưa có sự tiến bộ vượt trội. Tuy nhiên, từ đầu những năm 1960, môi trường an ninh xung quanh Triều Tiên biến đổi mạnh mẽ. Năm 1960, Mỹ và Nhật Bản ký kết Hiệp ước hợp tác và An ninh tương hỗ, từ đó, triển khai các căn cứ quân sự của Mỹ trên đất Nhật, tăng cường sự hiện diện của quân đội Mỹ tại đây. Thậm chí, Mỹ triển khai vũ khí hạt nhân chiến thuật tại Hàn Quốc nhằm mục đích răn đe Triều Tiên¹. Hơn nữa, các đòi hỏi tổng thống Mỹ đều có quan điểm chống chủ nghĩa cộng sản mạnh mẽ. Trong khi đó, sự hỗ trợ đảm bảo về an ninh cho Triều Tiên bị suy yếu do mâu thuẫn giữa Liên Xô và Trung Quốc - hai nước lớn trong khối xã hội chủ nghĩa ủng hộ Triều Tiên. Vì vậy, Triều Tiên chuyển mỗi quan tâm phát triển hạt nhân vì mục đích quốc phòng nhằm đảm bảo an

ninh quốc gia. Từ những năm 1980, Triều Tiên bắt đầu quan tâm nghiêm túc đến việc phát triển VKHN, trong đó tập trung xây dựng khả năng sản xuất vật liệu hạt nhân và sản xuất vũ khí hạt nhân. Đồng thời, Triều Tiên liên tục từ chối và ngăn cản hoạt động thanh tra của Cơ quan Năng lượng Nguyên tử Quốc tế (IAEA) đối với các cơ sở hạt nhân được cho là đang phát triển công nghệ chiết xuất plutonium dùng cho VKHN từ thanh nhiên liệu đã qua sử dụng. Năm 2006, Triều Tiên đã chính thức tiến hành thành công vụ thử hạt nhân đầu tiên và vụ thử hạt nhân thứ hai (năm 2009) tại Punggye-ri, tỉnh Hamgyong Bắc, đánh dấu bước đột phá trong việc phát triển VKHN. Đặc biệt, kể từ sau khi ông Kim Jong-un lên nắm quyền vào năm 2012, thay vì bí mật thực hiện chương trình hạt nhân, Triều Tiên đã chủ động phát triển năng lực hạt nhân với tốc độ nhanh chóng qua bốn vụ thử hạt nhân (12/02/2013; 06/01/2016; 09/9/2016; và 03/9/2017) và sức công phá ngày càng lớn (Kim, 2021, tr.30-59).

Vấn đề hạt nhân của Triều Tiên đã từng có dấu hiệu tích cực, tiến tới phi hạt nhân hóa qua Hội nghị Thượng đỉnh Mỹ - Triều Tiên lần thứ nhất và lần thứ hai (năm 2018 và năm 2019). Tuy nhiên, các cuộc hội nghị này kết thúc mà không đạt được thỏa thuận chung do lập trường giữa hai bên còn cách xa nhau: Triều Tiên đòi hỏi Mỹ phải dỡ bỏ lệnh trừng phạt, trong khi Mỹ yêu cầu Triều Tiên phải phá hủy khu phức hợp hạt nhân Yongbyon (Trần Việt Thái, 2019). Kể từ sau khi Tổng thống Joe Biden nhậm chức (năm 2021) vấn đề hạt nhân trên bán đảo Triều Tiên tiếp tục đi vào bế tắc. Trong nhiệm kỳ hai của Tổng thống Trump, Mỹ về cơ bản chưa quan tâm trở lại vấn đề hạt nhân của Triều Tiên. Trong khi đó, Triều Tiên vẫn quyết tâm theo đuổi chương trình hạt nhân.

2.2. Các nhân tố thúc đẩy Triều Tiên kiên định phát triển hạt nhân

Cạnh tranh chiến lược Mỹ - Trung Quốc

Vấn đề hạt nhân trên bán đảo Triều Tiên luôn có sự đan xen về lợi ích và ý đồ của nhiều bên liên quan. Đặc biệt, cạnh tranh chiến lược Mỹ - Trung Quốc đã và đang đóng vai trò là động lực gián tiếp nhưng rất quan trọng đối với việc Triều Tiên tiếp tục duy trì và thúc đẩy chương trình hạt nhân của mình. Với sức mạnh tổng hợp đang ngày càng gia tăng nhanh chóng, Trung Quốc đã vươn lên đóng vai trò ngày càng lớn trong các vấn đề chính trị - an ninh khu vực và toàn cầu, thách thức vị trí siêu cường số một của Mỹ, khiến nước này buộc phải dành sự ưu tiên và quan tâm đặc biệt vào việc xử lý mối quan hệ với Trung Quốc. Bối cảnh này đã dẫn đến việc cả Mỹ và Trung Quốc phải điều chỉnh định hướng trong chính sách đối với các vấn đề quốc tế khác, trong đó có vấn đề hạt nhân Triều Tiên (Dương Thùy Linh, 2024, tr.42-43). Cạnh tranh chiến lược Mỹ -

Trung Quốc và sự thiếu hụt lòng tin giữa hai nước cũng làm giảm quá trình hai bên hợp tác trong vấn đề phi hạt nhân hóa Triều Tiên. Trung Quốc coi việc Mỹ triển khai hệ thống phòng thủ tên lửa tầm cao giai đoạn cuối (THAAD) tại Hàn Quốc (năm 2017) là mối đe dọa trực tiếp đến an ninh của Trung Quốc và nhằm làm giảm tính hiệu quả của khả năng răn đe hạt nhân mà Trung Quốc đang nỗ lực duy trì. Do đó, Trung Quốc cũng giảm mức độ ủng hộ đối với yêu cầu của Mỹ nhằm phi hạt nhân hóa Triều Tiên (Lê Như Mai, 2018).

Hợp tác an ninh ba bên Mỹ - Nhật Bản - Hàn Quốc

Trong nhiều thập kỷ trôi qua, hợp tác an ninh ba bên Mỹ - Nhật Bản - Hàn Quốc luôn có mục tiêu ứng phó các mối đe dọa chung, bao gồm chương trình hạt nhân, tên lửa của Triều Tiên, kiểm chế Trung Quốc và phần nào là Nga trong khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương. Khi chương trình hạt nhân, tên lửa của Triều Tiên từng bước có sự tiến bộ vượt bậc, và Trung Quốc ngày càng chấp nhận, đồng thời đẩy mạnh cạnh tranh chiến lược với Mỹ, liên minh Mỹ - Nhật Bản - Hàn Quốc cũng có xu hướng được củng cố. Trong bối cảnh đó, Triều Tiên càng củng cố quyết tâm theo đuổi chương trình hạt nhân nhằm đối trọng lại với liên minh ba bên do Mỹ dẫn đầu.

Sự ủng hộ từ Nga và Trung Quốc

Kể từ khi Nga tiến hành “chiến dịch quân sự đặc biệt” tại Ukraine và phải đối phó với tình trạng bị Mỹ và phương Tây bao vây, cấm vận, quan hệ giữa Nga và Triều Tiên đã phát triển nhanh chóng. Hai bên đã ký kết Hiệp ước về quan hệ đối tác chiến lược toàn diện (tháng 6/2024) nhằm tăng cường hợp tác toàn diện trên các lĩnh vực, bao gồm cả quân sự, theo đó Triều Tiên đã điều quân hỗ trợ Nga ở Ukraine. Đổi lại, Triều Tiên nhận được sự hỗ trợ từ Nga để đảm bảo nguồn lực cần thiết để phát triển kinh tế nói chung và chương trình hạt nhân nói riêng (Phạm Quang Hiền, 2025). Hơn nữa, trên bình diện quốc tế, Triều Tiên không chỉ nhận được sự đảm bảo an ninh từ một cường quốc hạt nhân trong khu vực, mà còn nhận được sự bảo hộ từ một Ủy viên thường trực của Hội đồng Bảo an Liên Hợp Quốc (HĐBA LHQ) chống lại các Nghị quyết trừng phạt. Điển hình là Nga đã phủ quyết dự thảo nghị quyết do Mỹ đề xuất bỏ phiếu về việc gia hạn nhiệm vụ của Nhóm chuyên gia hỗ trợ Ủy ban phụ trách các lệnh trừng phạt của HĐBA LHQ đối với Triều Tiên đến ngày 30/4/2025 (Eric Ballbach, 2024).

Đối với Trung Quốc, từ trước tới nay, vấn đề hạt nhân Triều Tiên vẫn luôn gắn với những lợi ích cốt lõi của Trung Quốc, trong đó có vấn đề Đài Loan. Trong trường hợp xung đột quân sự xảy ra ở eo biển Đài Loan, Triều Tiên có thể kiểm chế, phân tán lực

lượng quân đội Mỹ tại khu vực Đông Bắc Á, từ đó làm giảm khả năng Mỹ huy động lực lượng khí tài quân sự tập trung xử lý vấn đề Đài Loan. Thậm chí, nếu coi thống nhất Đài Loan bằng vũ lực là con đường duy nhất, Trung Quốc có thể sẽ “bật đèn xanh” cho các chương trình hạt nhân, tên lửa của Triều Tiên nhằm tạo ra áp lực đối với Mỹ và đồng minh cũng như thiết lập môi trường an ninh khu vực có lợi cho hoạt động quân sự của Trung Quốc tại eo biển Đài Loan (Shuxian Luo, 2025).

Tư tưởng “Juche” và chính sách “Song tiến” của Triều Tiên

Tư tưởng “Juche” (Chủ thể) là hệ tư tưởng chính thức của Triều Tiên, do Nhà lãnh đạo Kim Nhật Thành sáng lập và Chủ tịch Kim Jong Il phát triển thêm, và tiếp tục được kế thừa qua các đời lãnh đạo Triều Tiên cho tới nay. Nguyên tắc cốt lõi của học thuyết này là độc lập về chính trị, tự chủ về kinh tế và tự lực về quốc phòng. Trong đó, tự lực về quốc phòng được coi là trung tâm, chế độ Triều Tiên cần củng cố lực lượng vũ trang mạnh mẽ thông qua việc xây dựng cơ sở công nghiệp quốc phòng hùng mạnh. Điều này giải thích tại sao nhà lãnh đạo Kim Jong-un tiếp tục kiên trì phát triển VKHN và tiến hành mọi biện pháp cần thiết để tăng cường khả năng phòng vệ (Nguyễn Văn Bình, 2014, tr.44).

Ngoài ra, chính sách “Song tiến” (Byungjin) cũng là một yếu tố quan trọng. Chính sách này nhằm thúc đẩy phát triển kinh tế đồng thời với lực lượng hạt nhân. Thông qua đường lối này, Triều Tiên hy vọng có thể phát huy năng lực rắn đe của VKHN so với lực lượng thông thường, từ đó chuyển một phần chi phí quốc phòng sang phát triển kinh tế để ổn định đời sống xã hội của người dân, đồng thời tạo thêm nguồn kinh phí phục vụ phát triển quốc phòng (Kim Gap-sik, 2013). Nói cách khác, chính sách này phục vụ mục tiêu kép và hỗ trợ lẫn nhau: VKHN đóng vai trò đảm bảo an ninh để phát triển kinh tế, trong khi phát triển kinh tế tạo ra nguồn lực để phục vụ chương trình phát triển VKHN.

3. Nội dung và thực trạng triển khai chiến lược phát triển hạt nhân của Triều Tiên trong giai đoạn 2022-2025

3.1. Mục tiêu và nội dung chiến lược phát triển hạt nhân của Triều Tiên giai đoạn 2022-2025

Mục tiêu Triều Tiên theo đuổi chiến lược phát triển hạt nhân

Trước tiên, động lực lớn nhất để Triều Tiên theo đuổi chiến lược phát triển hạt nhân là để bảo đảm an ninh quốc gia, trong đó tập trung vào nâng cao khả năng rắn đe đối với Mỹ và đồng minh để ngăn chặn các nước này sử dụng vũ lực can thiệp vào vấn đề nội bộ và xâm phạm lãnh thổ của Triều Tiên. *Thứ hai*, VKHN là công cụ giúp Triều Tiên

duy trì thể cân bằng về tương quan lực lượng trong khu vực, từ đó, tạo ra thế mặc cả lớn hơn trong đàm phán ngoại giao. *Thứ ba*, chương trình hạt nhân là biểu hiện cao nhất của Học thuyết “Juche”, được coi là tư tưởng nền tảng của nhà nước Triều Tiên trong việc duy trì tính độc lập về chính trị, tự chủ về kinh tế, tự lực về quốc phòng. VKHN không chỉ là công cụ răn đe, mà còn là biểu tượng của chủ quyền tuyệt đối, của việc tự mình định đoạt vận mệnh. *Thứ tư*, trong một xã hội đề cao sự thống nhất chính trị, VKHN trở thành biểu tượng của sự đoàn kết, củng cố lòng tin của người dân vào sự lãnh đạo trung ương. VKHN không chỉ mang ý nghĩa quân sự, mà còn là công cụ duy trì tính chính danh của chế độ, bảo đảm tính bền vững của mô hình chính trị hiện tại (Bennett, 2010, tr.23-42). *Thứ năm*, sự tiến bộ của năng lực hạt nhân còn là phương tiện để Triều Tiên hiện thực hóa mục tiêu trở thành một cường quốc, hoặc quốc gia sở hữu hạt nhân trong khu vực (Jeong and Kim, 2023, tr.53-54).

Nội dung của chiến lược phát triển hạt nhân của Triều Tiên

Kể từ năm 2022, Triều Tiên đã theo đuổi chiến lược tăng tốc phát triển VKHN, bao gồm hợp pháp hóa chính sách, hiện đại hóa năng lực quân sự, cũng như phát đi thông điệp chính trị cứng rắn ra bên ngoài nhằm biện minh và khẳng định việc triển khai chiến lược này.

Về vấn đề chính sách và pháp lý liên quan tới hạt nhân ngày 08/9/2022, tại Kỳ họp thứ 7 của Hội đồng Nhân dân Tối cao khóa 14, Triều Tiên đã thông qua Pháp lệnh về chính sách các lực lượng hạt nhân. Đây được coi là phiên bản nâng cấp của Luật quốc gia sở hữu VKHN (ban hành năm 2013), trong đó, tuyên bố Triều Tiên là quốc gia hạt nhân và cho phép nước này có thể sử dụng VKHN để tấn công phủ đầu trong trường hợp khẩn cấp, đặc biệt là các cuộc tấn công sắp xảy ra bằng vũ khí hủy diệt hàng loạt, hoặc nhằm vào các mục tiêu chiến lược của đất nước (Josh Smith, 2022). Việc Triều Tiên thông qua Pháp lệnh này phản ánh sự khẳng định mạnh mẽ về mặt pháp lý, củng cố vị thế của Triều Tiên với tư cách là một quốc gia sở hữu VKHN, cũng như đảm bảo tính nhất quán và tiêu chuẩn trong chính sách hạt nhân của nước này.

Việc Triều Tiên ban hành Pháp lệnh về chính sách lực lượng hạt nhân mang nhiều ý nghĩa khác nhau. *Thứ nhất*, Pháp lệnh cấm chuyển giao vũ khí, vật liệu và công nghệ hạt nhân ra nước ngoài, qua đó khẳng định Triều Tiên - trên cương vị là một quốc gia hạt nhân trên thế giới - nỗ lực đóng góp cho an ninh toàn cầu. *Thứ hai*, thông qua việc thường xuyên đánh giá các mối đe dọa hạt nhân bên ngoài để đổi mới và tăng cường lực lượng hạt nhân cả về chất lượng và số lượng tương ứng, Triều Tiên gửi thông điệp gián tiếp tới cộng đồng quốc tế về việc trang bị VKHN là điều không thể tránh khỏi, bởi VKHN được coi là phương tiện phòng vệ chính đáng mà Triều Tiên buộc phải sở hữu

để đối phó với các chính sách thù địch và mối đe dọa ngày càng gia tăng từ Mỹ và đồng minh. *Thứ ba*, Triều Tiên khơi dậy niềm tự hào dân tộc về việc trở thành nước có VKHN. Pháp lệnh nhấn mạnh VKHN là công cụ cơ bản của phòng thủ quốc gia nhằm bảo vệ chủ quyền, toàn vẹn lãnh thổ và tính mạng nhân dân khỏi đe dọa quân sự, xâm lược bên ngoài. Với việc sở hữu lực lượng hạt nhân độc lập, Triều Tiên có thể “vĩnh viễn chấm dứt lịch sử đau khổ bị ngoại bang xâm lược và can thiệp, trở thành một quốc gia hạt nhân trên thế giới mà không ai dám động đến”. *Thứ tư*, điểm nổi bật nhất của Pháp lệnh này là quy định rõ ràng về việc sử dụng hạt nhân một cách chủ động và phù đầu trong mọi tình huống quân sự, từ đó tăng cường khả năng răn đe đối với bên ngoài (Lee Byung-cheol, 2020, tr.52-53).

Về thông điệp chính trị, tại Kỳ họp thứ 9 của Hội đồng Nhân dân Tối cao khóa 14 (ngày 26-27/09/2023), Nhà lãnh đạo Triều Tiên Kim Jong-un khẳng định, chính sách xây dựng lực lượng hạt nhân đã chính thức trở thành luật cơ bản lâu dài của quốc gia và “không ai được phép xem thường”, cũng như chính sách này - khi được luật hóa - sẽ là điều không thể đảo ngược và mọi nỗ lực đàm phán và mặc cả về hạt nhân đều không được cho phép. Đồng thời, ông Kim Jong-un cũng chỉ trích động thái tăng cường hợp tác an ninh quân sự giữa Mỹ và đồng minh trong khu vực, khẳng định sẽ không từ bỏ chương trình hạt nhân, cũng như kêu gọi tăng cường sản xuất VKHN theo cấp số nhân và đa dạng hóa các phương tiện vận chuyển hạt nhân và biên chế cụ thể cho các đơn vị quân sự khác nhau (Choi and Shin, 2023). Tuyên bố này của Triều Tiên là một thông điệp cứng rắn gửi ra bên ngoài, khẳng định tính chính đáng của việc phát triển VKHN để đảm bảo an ninh và củng cố vị thế của Triều Tiên là “một quốc gia hạt nhân”.

Về năng lực quân sự, *trước hết*, Triều Tiên tập trung vào việc sở hữu năng lực phản công với khả năng sống sót cao thông qua việc phát triển các loại tên lửa đa chủng loại như tên lửa đạn đạo liên lục địa (ICBM), tên lửa đạn đạo phóng từ tàu ngầm (SLBM), tên lửa siêu thanh và các loại tên lửa hạt nhân chiến thuật có quỹ đạo bất thường. *Thứ hai*, Triều Tiên thành lập các đơn vị phụ trách tấn công hạt nhân cả chiến thuật và chiến lược, đồng thời tiến hành huấn luyện phóng thử nghiệm VKHN, cũng như chuẩn bị các Học thuyết tác chiến thực tế để hướng dẫn cách thức vận hành, triển khai thực tế và huấn luyện thường xuyên. *Thứ ba*, Triều Tiên xây dựng hệ thống chỉ huy và vận hành VKHN trên thực địa để thực hiện kế hoạch tác chiến và phóng vũ khí hạt nhân ngay lập tức. *Cuối cùng*, nước này đang mở rộng sản xuất vật liệu hạt nhân mạnh mẽ để sản xuất đầu đạn hạt nhân nhằm trang bị cho các hệ thống tên lửa hạt nhân (Hong Min, 2023, tr.26-27).

3.2. Thực trạng triển khai chiến lược phát triển hạt nhân của Triều Tiên giai đoạn 2022-2025

Trên mặt trận quốc phòng

Kể từ sau khi công bố Pháp lệnh về chính sách lực lượng hạt nhân, Triều Tiên đã tăng tốc sản xuất vật liệu và VKHN. Kế hoạch Phát triển Quốc phòng năm năm được thông qua tại Đại hội Đảng Lao động Triều Tiên lần thứ VIII (tháng 01/2021) là một tiền đề quan trọng để Triều Tiên thúc đẩy nghiên cứu phát triển và nâng cao năng lực tác chiến cho lực lượng hạt nhân. Theo đó, Triều Tiên đã tiến hành nhiều cuộc thử nghiệm, huấn luyện liên quan đến chương trình hạt nhân, tên lửa với tần suất tám lần vào năm 2021, 46 lần vào năm 2022, 34 lần vào năm 2023 và 32 lần vào năm 2024, nhằm từng bước cải thiện hiệu suất của các loại vũ khí này. Ngoài ra, thông qua kế hoạch này, Triều Tiên đã đề ra một số nhiệm vụ trọng tâm hàng đầu mà nước này phải nỗ lực hoàn thành nhằm nâng cao năng lực tác chiến cho lực lượng hạt nhân. Các nhiệm vụ này bao gồm thu nhỏ đầu đạn hạt nhân; nâng cao độ chính xác của ICBM trong tầm bắn 15.000 km; phát triển tên lửa siêu thanh; sở hữu tàu ngầm hạt nhân và khả năng tấn công hạt nhân từ dưới nước; và vận hành vệ tinh trinh sát quân sự (Hong Min, 2023, tr.19-21).

Trên mặt trận truyền thông - đối ngoại

Để tạo điều kiện thuận lợi cho việc phát triển chương trình hạt nhân, tên lửa, Triều Tiên sử dụng cả công cụ truyền thông đối ngoại nhằm tạo tính chính danh, định hình nhận thức trong nước, gây sức ép đối với bên ngoài. Ở trong nước, các vụ thử nghiệm tên lửa và hạt nhân luôn được ca ngợi là thành tựu vĩ đại của quốc gia. Tờ Rodong Sinmun, tờ báo chính thức của Đảng Lao động Triều Tiên nhận định, vụ phóng thử thành công ICBM Hwasong-17 dưới sự giám sát của Nhà lãnh đạo Triều Tiên Kim Jong-un vào ngày 18/11/2022 là một bước đột phá lịch sử và là một niềm vui lớn của dân tộc Triều Tiên (Tuấn Đạt, 2022). Đối với bên ngoài, sau mỗi lần thử nghiệm tên lửa thành công, (điển hình là vụ phóng ICBM Hwasong-17 được thực hiện vào ngày 16/03/2023), thông qua kênh truyền thông chính thức Hãng thông tấn trung ương (KCNA) Triều Tiên đã đưa ra cảnh báo mạnh mẽ, sẵn sàng đáp trả nếu Mỹ và Hàn Quốc dám có hành động khiêu khích đe dọa Triều Tiên (Trung Kiên, 2023). Những hoạt động tuyên truyền như vậy không chỉ nhằm răn đe đối thủ, mà còn là cách để Triều Tiên khẳng định tính chính đáng của VKHN đối với an ninh quốc gia. Ngoài ra, thông qua tăng cường hợp tác với Trung Quốc và Nga, Triều Tiên có thể tận dụng hai cường quốc này như một “chỗ dựa vững chắc” trên phương diện quân sự và ngoại giao để ngăn chặn áp lực từ bên ngoài, trong đó có các Nghị quyết mới của HĐBA LHQ nhằm vào Triều Tiên, từ đó có thêm không gian thuận lợi để theo đuổi chương trình hạt nhân.

3.3. Đánh giá về chiến lược phát triển hạt nhân của Triều Tiên

Tính hiệu quả

Chiến lược phát triển hạt nhân của Triều Tiên được đánh giá là có hiệu quả trên các mặt sau. Trước hết, chiến lược này được cho là đã bảo đảm an ninh của Triều Tiên trước các mối đe dọa của Mỹ và đồng minh tại khu vực Đông Bắc Á, từ đó tạo ra môi trường an toàn và thuận lợi để Triều Tiên phát triển kinh tế, đảm bảo đời sống của nhân dân, ổn định xã hội. Theo một cách gián tiếp, chương trình này còn ngăn chặn nguy cơ đối với chế độ trong bối cảnh Triều Tiên bị bao vây cấm vận về ngoại giao và kinh tế. Bên cạnh đó, việc theo đuổi chiến lược phát triển hạt nhân còn củng cố tính chính danh chính trị của chế độ cầm quyền tại Triều Tiên. Đồng thời, Triều Tiên còn có thể cải thiện vị thế quốc tế khi có sự ngầm thừa nhận nước này là quốc gia hạt nhân. Sách trắng “Kiểm soát vũ khí, giải trừ quân bị và không phổ biến vũ khí hạt nhân của Trung Quốc trong kỷ nguyên mới” đã không còn đề cập tới việc phi hạt nhân hóa bán đảo Triều Tiên (KBS News, 2025). Tổng thống Mỹ Donald Trump đã thừa nhận việc Triều Tiên đã trở thành “quốc gia hạt nhân” khi phát biểu trong khuôn khổ Diễn đàn Hợp tác Kinh tế châu Á - Thái Bình Dương (APEC) năm 2025 (Park Boram, 2025). Dường như Triều Tiên đang dần dần đạt được mục tiêu được công nhận vị thế là “quốc gia hạt nhân”.

Các hạn chế

Chiến lược phát triển hạt nhân của Triều Tiên mặc dù mang lại những lợi ích như trên, nhưng cũng tạo ra nhiều hạn chế và thách thức cả ngắn và dài hạn. *Thứ nhất*, việc duy trì các cơ sở nghiên cứu, phát triển và thử nghiệm hạt nhân là một gánh nặng tài chính khổng lồ và là thách thức lớn đối với một quốc gia bị bao vây cấm vận như Triều Tiên. *Thứ hai*, việc tiếp tục phát triển hạt nhân càng khiến Triều Tiên tiềm ẩn nguy cơ đối mặt với các lệnh trừng phạt nghiêm ngặt hơn từ cộng đồng quốc tế. Hệ quả là nền kinh tế Triều Tiên càng khó khăn hơn, từ đó gây ảnh hưởng xấu đến tình hình an ninh xã hội và sự ổn định của chế độ. *Thứ ba*, việc Triều Tiên theo đuổi chương trình hạt nhân có nguy cơ tạo ra xung đột quân sự với các quốc gia láng giềng, đặc biệt là Hàn Quốc và Nhật Bản. Tình trạng lưỡng nan về an ninh, khả năng xuất hiện các sự cố đi cùng với sự hiểu nhầm chiến lược, thiếu hụt lòng tin và thiếu các cơ chế trao đổi thông tin có thể tạo ra những tình huống khủng hoảng, làm sâu sắc thêm vòng xoáy nghi kỵ và leo thang căng thẳng, từ đó làm tăng nguy cơ chiến tranh hạt nhân toàn diện trên bán đảo Triều Tiên.

4. Tác động đến an ninh khu vực Đông Bắc Á và Việt Nam

4.1. Tác động đến an ninh khu vực Đông Bắc Á

Việc Triều Tiên quyết tâm theo đuổi chiến lược phát triển hạt nhân đang đặt ra nhiều thách thức an ninh mới cho khu vực Đông Bắc Á. Các nước láng giềng của Triều Tiên

như Hàn Quốc và Nhật Bản cảm thấy bất an hơn khi “chiếc ô hạt nhân” và các cam kết của Mỹ đối với đồng minh trở nên kém chắc chắn hơn, điều làm cho các nước này buộc phải tự chủ hơn trong việc đảm bảo an ninh của mình, theo đó việc sở hữu VKHN sẽ tạo ra sự cân bằng lực lượng trong khu vực. Với năng lực hạt nhân dân sự và tiềm lực hạt nhân vượt trội, Hàn Quốc và Nhật Bản đều có đủ khả năng phát triển VKHN bất cứ lúc nào. Vì vậy, vấn đề hạt nhân Triều Tiên được cho là sẽ càng tạo ra “hiệu ứng domino” chạy đua vũ trang hạt nhân mạnh mẽ giữa các quốc gia trong khu vực Đông Bắc Á. Như vậy, vấn đề chống phổ biến vũ khí hủy diệt hàng loạt ở khu vực này sẽ trở nên cấp bách hơn trước.

Đồng thời, sự phát triển mới trong chương trình hạt nhân, tên lửa của Triều Tiên gây lo ngại lớn hơn về an ninh đối với Hàn Quốc và Nhật Bản làm cho nhu cầu đảm bảo an ninh từ Mỹ trở nên cấp thiết hơn. Năng lực hạt nhân của Triều Tiên cũng làm tăng mối đe dọa đối với an ninh của Mỹ. Triều Tiên không chỉ có thể sử dụng VKHN để tấn công Mỹ và các đồng minh của Mỹ tại khu vực Đông Bắc Á, mà còn được cho là có thể chuyển giao năng lực hạt nhân cho các quốc gia thù địch với Mỹ, từ đó đe dọa tới an ninh quốc gia của Mỹ (Dương Thùy Linh, 2024). Theo đó, Hàn Quốc, Mỹ và Nhật Bản ngày càng có xu hướng đẩy mạnh hợp tác an ninh ba bên nhằm tăng cường khả năng ứng phó với mối đe dọa từ chương trình hạt nhân, tên lửa của Triều Tiên.

Trước xu hướng tập hợp lực lượng của các đối thủ trong khu vực, Triều Tiên đã phản ứng mạnh mẽ bằng cách tăng cường hợp tác với các đồng minh truyền thống là Trung Quốc và Nga. Do Nga gặp khó khăn trong cuộc xung đột với Ukraine, nhu cầu nhận được sự hỗ trợ từ Triều Tiên đã tăng lên. Triều Tiên, như đã nêu ở trên, đã đưa quân sang hỗ trợ Nga. Để đổi lại, Triều Tiên nhận được sự giúp đỡ của Nga cả về kinh tế và quân sự cũng như tại Liên Hợp Quốc. Triều Tiên cũng tăng cường quan hệ với Trung Quốc do Trung Quốc cần sự ủng hộ của Triều Tiên về mặt chiến lược trong quá trình tập hợp lực lượng để cạnh tranh với Mỹ. Ngoài ra, khi Trung Quốc tăng cường hợp tác chiến lược với Nga để kiềm chế ảnh hưởng của Mỹ tại bán đảo Triều Tiên và khu vực Đông Á, điều kiện để củng cố hợp tác ba bên Nga - Trung Quốc - Triều Tiên cũng tăng lên (Jeong and Kim, 2023, tr.33-36).

Kết quả là cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn tiếp tục mở rộng ở khu vực. Việc Hàn Quốc, Mỹ và Nhật Bản tăng cường hợp tác an ninh ba bên đồng nghĩa với việc gia tăng ảnh hưởng của Mỹ trên bán đảo Triều Tiên và khu vực Đông Bắc Á. Điều này đi ngược lại lợi ích chiến lược của Trung Quốc và Nga, là những bên luôn cảnh giác và ngăn chặn sự mở rộng ảnh hưởng của Mỹ trong khu vực. Theo đó, khi chương trình hạt nhân, tên lửa của Triều Tiên ngày càng được đẩy mạnh, liên minh ba bên Mỹ - Nhật

Bản - Hàn Quốc càng được thắt chặt, thì sự hợp tác giữa ba nước Trung Quốc - Nga - Triều Tiên cũng được tăng cường. Kết quả là bán đảo Triều Tiên và khu vực Đông Bắc Á ngày càng rơi vào tình trạng đối đầu.

Chương trình hạt nhân và tên lửa của Triều Tiên do đó ngày càng trở thành một trong những vấn đề an ninh phức tạp và nhạy cảm nhất trong quan hệ quốc tế đương đại, tiềm ẩn nguy cơ cao dẫn đến xung đột, chiến tranh ở cả cấp độ khu vực thậm chí toàn cầu. Việc Triều Tiên liên tục tiến hành các vụ thử nghiệm tên lửa đạn đạo khiến Hàn Quốc luôn phải đặt quân đội vào trạng thái sẵn sàng chiến đấu cao, thúc đẩy diễn tập quân sự với đồng minh và mở rộng tiềm lực quốc phòng, từ đó làm gia tăng nguy cơ xảy ra xung đột ngoài ý muốn. Chỉ với một sự cố nhỏ tại khu vực biên giới liên Triều hoặc một vụ phóng thử nghiệm tên lửa gây hiểu lầm bởi vấn đề kỹ thuật cũng có thể dẫn đến động thái đáp trả quân sự của đôi phương, từ đó đẩy tình hình vượt khỏi tầm kiểm soát. Điển hình là sự kiện ngày 06/03/2025, trong một cuộc diễn tập quân sự giữa Hàn Quốc và Mỹ tại thành phố Pocheon/Hàn Quốc (gần biên giới với Triều Tiên), một sơ suất của phi công Hàn Quốc trong thao tác đã khiến máy bay chiến đấu của Hàn Quốc đã thả nhầm bom xuống khu vực dân cư làm 15 người bị thương (Seo Yoonjung, 2025). Nếu phi công Hàn Quốc tấn công nhầm vào khu vực biên giới liên Triều, hoặc sâu trong lãnh thổ Triều Tiên, điều này có thể tạo ra phản ứng đáp trả ngay lập tức từ phía Triều Tiên, từ đó kích động một cuộc chiến tranh không mong muốn với sự lôi kéo của tất cả các bên liên quan.

4.2. Tác động đến Việt Nam

Mặc dù Việt Nam không phải là chủ thể trực tiếp của vấn đề hạt nhân trên bán đảo Triều Tiên, những diễn biến liên quan đến chương trình hạt nhân của Bình Nhưỡng, cũng như cách tiếp cận của các quốc gia liên quan đặt ra nhiều thách thức đối với an ninh và lợi ích quốc gia của Việt Nam.

Trước hết, tình hình an ninh trên bán đảo Triều Tiên có mối liên hệ chặt chẽ tới sự ổn định của toàn bộ khu vực Đông Á, là khu vực luôn có tác động sâu rộng đối với an ninh chính trị và an ninh kinh tế của Việt Nam. Việc vấn đề hạt nhân Triều Tiên tiếp tục kéo dài, cùng với phản ứng của các nước liên quan, có nguy cơ thúc đẩy một làn sóng chạy đua vũ trang, thậm chí là xu hướng phổ biến VKHN, đầu tiên là tại khu vực Đông Bắc Á, sau đó lan sang khu vực Đông Á. Trong bối cảnh Đông Á vốn đã tồn tại nhiều điểm nóng như tranh chấp chủ quyền ở Biển Hoa Đông, hay vấn đề eo biển Đài Loan, sự leo thang căng thẳng trên bán đảo Triều Tiên sẽ càng làm gia tăng mức độ bất ổn tổng thể của khu vực. Những bất ổn như vậy không chỉ làm gia tăng rủi ro an ninh, mà còn có thể cản trở tiến trình phát triển kinh tế của Việt Nam thông qua việc làm đứt gãy chuỗi

cung ứng, gián đoạn thương mại, và ảnh hưởng tiêu cực đến các dòng chảy đầu tư và giao lưu nhân dân trong khu vực.

Thứ hai, chính sách của các bên liên quan trong vấn đề hạt nhân của Triều Tiên cũng đặt Việt Nam trước những thách thức trong việc duy trì quan hệ cân bằng với các nước trong khu vực. Triều Tiên là quốc gia có quan hệ hữu nghị truyền thống và cùng chung định hướng xã hội chủ nghĩa với Việt Nam, trong khi Mỹ, Hàn Quốc, Nhật Bản, Nga, và Trung Quốc hiện nay đều là đối tác quan trọng của Việt Nam. Trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn ngày càng gay gắt, sự phân cực trong cách tiếp cận vấn đề hạt nhân Triều Tiên ngày càng rõ rệt và mâu thuẫn về lợi ích giữa các bên liên quan ngày càng khó hóa giải. Điều này khiến Việt Nam gặp áp lực không nhỏ trong việc xử lý quan hệ với các đối tác và duy trì chính sách đối ngoại cân bằng, độc lập và tự chủ (Dương Thùy Linh, 2024).

Tuy nhiên, vấn đề hạt nhân của Triều Tiên cũng là cơ hội để Việt Nam nâng cao vai trò trong tiến trình giải quyết các thách thức an ninh trong khu vực. Với vị thế là một trong số ít các quốc gia có quan hệ hữu nghị truyền thống tốt đẹp với Triều Tiên và duy trì quan hệ song phương ổn định với tất cả các quốc gia như Mỹ, Hàn Quốc, Nhật Bản, Nga, và Trung Quốc, đồng thời cũng là đất nước ổn định, có kinh nghiệm trong việc tổ chức Hội nghị Thượng đỉnh Mỹ - Triều Tiên lần thứ hai (năm 2019), Việt Nam hoàn toàn có thể đóng vai trò trung gian hòa giải trong việc giải quyết vấn đề này, qua đó góp phần nâng tầm đối ngoại đa phương và khẳng định vị thế của đất nước trên trường quốc tế.

5. Kết luận

Đằng sau sự quyết tâm và kiên trì của Triều Tiên trong việc theo đuổi chương trình hạt nhân trong giai đoạn 2022-2025 bất chấp sự bao vây, cô lập từ cộng đồng quốc tế là những nhân tố có tác động trực tiếp tới an ninh và sự thịnh vượng của Triều Tiên. Chiến lược phát triển hạt nhân của Triều Tiên mang lại hiệu quả trong việc đảm bảo an ninh quốc gia trước mối đe dọa từ bên ngoài, đạt được mục tiêu khiến các cường quốc ngầm thừa nhận nước này là quốc gia hạt nhân. Nhưng chiến lược này cũng cho thấy, nhiều hạn chế, cũng như tạo ra thêm các thách thức ngắn hạn và lâu dài đối với sự phát triển của đất nước và sự ổn định chế độ ở Triều Tiên. Ngoài ra, việc Triều Tiên tăng cường phát triển VKHN cũng có khả năng thúc đẩy cuộc chạy đua vũ trang, xung đột cục bộ trong khu vực Đông Bắc Á nói riêng và châu Á - Thái Bình Dương nói chung. Chiến lược này có khả năng tác động tiêu cực tới môi trường bên ngoài của công cuộc xây dựng đất nước, cũng như quá trình triển khai chính sách đối ngoại cân bằng của Việt Nam. Tuy nhiên, đây cũng là cơ hội để Việt Nam và ASEAN tham gia

vào tiến trình giải quyết một trong những thách thức an ninh hàng đầu toàn cầu nhằm khẳng định vị thế trên trường quốc tế, cũng như vai trò trung tâm của ASEAN trong các cơ chế an ninh khu vực.

Chú thích:

- 1) Từ năm 1958, trong bối cảnh căng thẳng trên bán đảo Triều Tiên, Mỹ bắt đầu triển khai vũ khí hạt nhân chiến thuật tại Hàn Quốc, đầu tiên là đạn pháo M442 và sau đó là một số vũ khí hạt nhân chiến thuật khác như pháo phản lực MGR-1, tên lửa hành trình MGM-1 Matador... Đến thập niên 1970, Mỹ bắt đầu rút bớt các loại vũ khí này và năm 1991 rút hoàn toàn vũ khí hạt nhân chiến thuật, đáp ứng thỏa thuận phi hạt nhân hóa bán đảo Triều Tiên và hòa giải giữa hai miền vào thời điểm đó.

Tài liệu tham khảo

Tiếng Việt:

1. Dương Thùy Linh (2024). *Chính sách của Mỹ về vấn đề hạt nhân của CHDCND Triều Tiên giai đoạn 2009-2020*. Luận án tốt nghiệp, Học viện Ngoại giao.
2. Lê Như Mai (2018). “THAAD tại Đông Bắc Á: Một nhân tố tác động tới cục diện khu vực”. *Nghiên cứu Quốc tế* 1 (112): 184-195.
3. Nguyễn Văn Bình (2014). *Vấn đề an ninh hạt nhân trên bán đảo Triều Tiên dưới thời Kim Jong-un*. Luận văn tốt nghiệp, Học viện Ngoại giao.
4. Phạm Quang Hiền (2025). “Triều Tiên thích ứng với chiến tranh hiện đại thông qua chiến sự Nga - Ukraine như thế nào”. *Nghiên cứu Chiến lược*. <https://nghiencuuchienluoc.org/trieu-tien-thich-ung-voi-chien-tranh-hien-dai-thong-qua-chien-su-nga-ukraine-nhu-the-nao/>.
5. Trần Việt Thái (2019). “Hội nghị Thượng đỉnh Mỹ - Triều Tiên lần thứ 2 và những tác động bước đầu đến an ninh, chính trị khu vực”. *Tạp chí Quốc phòng toàn dân*. 04/04/2019. <https://tapchiquptd.vn/vi/quoc-phong-quan-su-nuoc-ngoai/hoi-nghi-thuong-dinh-my-trieu-tien-lan-thu-2-va-nhung-tac-dong-buoc-dau-den-an-ninh-chinh-tri-khu-vuc/13494.html>.
6. Trung Kiên (2023). “Triều Tiên công bố thông tin về vụ phóng ICBM Hwasong-17 hôm 16/3”. *VietnamPlus*. <https://www.vietnamplus.vn/trieu-tien-cong-bo-thong-tin-ve-vu-phong-icbm-hwasong-17-hom-163-post851695.vnp>.
7. Tuấn Đạt (2022). “Truyền thông Triều Tiên ca ngợi thành tựu quân sự qua các vụ thử tên lửa”. *Tiếng nói Việt Nam*. <https://vov.vn/the-gioi/truyen-thong-trieu-tien-ca-ngoi-thanh-tuu-quan-su-qua-cac-vu-thu-ten-lua-post991595.vov>.

Tiếng Anh:

1. Bennett, Bruce W. (2010). “Uncertainties in the North Korean Nuclear Threat”. Santa Monica, CA: RAND Corporation. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/documented_briefings/2010/RAND_DB589.pdf.
2. Choi, Soo-Hyang, and Hyonhee Shin (2023). “North Korea amends constitution on nuclear policy, cites US provocations”. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/north-korea-parliament-amends-constitution-enshrine-nuclear-policy-kcna-2023-09-27/>.
3. Eric Ballbach (2024). “After Russia’s Veto: The Future of the Sanctions Regime Against North Korea”. *38 North*. <https://38north.org/2024/04/after-russias-veto-the-future-of-the-sanctions-regime-against-north-korea/>.

4. Hong Min (2023). *Bukhan-ui gukbangnyeok baljeon o-gaenyeon gyehoek: juyo naeyonggwa chegye [North Korea's Five-Year National Defense Development Plan: Main Contents and Structure]*. Seoul: Korea Institute for National Unification. https://kdi.re.kr/file/download?atch_no=029n9FVbjARMDD5j5cGjkg%3D%3D.
5. Jeong, Seong-yun, and Min-seong Kim (2023). *Bukhan haekboyu hyeopsang jeollyak: ihaewa jeonmang [North Korea's Nuclear Possession Negotiation Strategy: Understanding and Prospects]*. Korea Institute for National Unification, Seoul: Korea Institute for National Unification. <https://repo.kinu.or.kr/bitstream/2015.oak/>
6. Josh Smith (2022). "New North Korea law outlines nuclear arms use, including preemptive strikes". *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/nkorea-passes-law-declaring-itself-nuclear-weapons-state-kcna-2022-09-08/>.
7. KBS News (2025). "China removes 'denuclearization of the Korean Peninsula' from defense white paper... maintains consistent stance on Korean Peninsula issue". <https://news.kbs.co.kr/news/pc/view/view.do?ncd=8427570>.
8. Kim Gap-sik (2013). *Bukhan gyeongje · haegmuryeok byeongjin noseon-ui teukjing-gwa pyeongga [Characteristics and Assessment of North Korea's Byungjin Line of Economy and Nuclear Forces]*. Seoul: National Assembly Research Service. https://www.nars.go.kr/fileDownload2.do?doc_id=144815&fileName=.
9. Kim, Bomi (2021). *Bukhan-ui Haek Gaebal Jeollyak Byeonhwa: Naengjeongi-eseo Haekmuryok Wanseong-gi-kkaji (1948-2017)[Changes in North Korea's Nuclear Development Strategy: From the Cold War to the Completion of Nuclear Forces]*. Seoul: Institute for National Security Strategy. <http://www.inss.re.kr/upload/bbs/BBSA05/202202/F2022021160225303.pdf>.
10. Lee Byung-cheol (2020). *Bukhan-ui haekjeollyak byeonhwaga Hanguk-e juneun hamui [Implications of Changes in North Korea's Nuclear Strategy for South Korea]*. Seoul: Institute for Far Eastern Studies, Kyungnam University. <https://ifes.kyungnam.ac.kr/mtrl/ifes/2/8330/artclDownload.do>.
11. Park Boram (2025). "Trump describes N. Korea as 'sort of nuclear power': AFP". *Yonhap News Agency*. <https://en.yna.co.kr/view/AEN20251025002000315>.
12. Sandip Mishra (2024). "Russia and DPRK Mutual Defence Pact: Implications for Northeast Asia's Regional Security Dynamics". *Asia-Pacific Leadership Network*. <https://www.apln.network/analysis/commentaries/russia-and-dprk-mutual-defence-pact-implications-for-northeast-asias-regional-security-dynamics>.
13. Seo Yoonjung (2025). "South Korean fighter jets accidentally bomb homes, injuring at least 29 people". *CNN*. <https://edition.cnn.com/2025/03/06/asia/south-korea-fighter-jets-bomb-homes-intl-hnk>.
14. Shuxian Luo (2025). "China's North Korea Problem". *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/china/chinas-north-korea-problem>.